

Het Michaëlmysterie

De oude langgevelhoeve achter de schrijnwerkerij van Dirk Nuyts in de Hofdreef te Tielen, heeft een lange en op zich ook interessante geschiedenis. Op een kaart uit de Atlas der Buurtwegen van 1841, kan je deze hoeve reeds vinden. Het heeft doorheen de jaren heel wat inwoners en eigenaars gehad, waaronder: Frans Roes (veldwachter van Tielen van

1907 tot 1937), Jos Nuyts en Louisa Van Ballaer, Victor Verhoeven (een Antwerpenaar die was gevlucht voor de bombardementen in zijn stad in 1944), Kris Wouters (nog steeds een befaamd tenorzanger) en Fons Nuyts (die in 2001 een ingewijde kapel de tuin bouwde). Ook ikzelf heb er gewoond, en dat zelfs twee keer.

Van de geschiedenis van deze hoeve, ben ik doorheen de jaren steeds meer te weten gekomen. Enkel het versleten zinken plaatje rechts boven de voordeur, bleef lang een groot mysterie. Maar met wat hulp en opzoekwerk, ben ik er dit jaar achter gekomen...

Een observatie van de details van het plaatje (de persoon op het plaatje heeft een schild vast, hij staat op een draak en draagt een vlammend zwaard) wijst in de richting van de aartsengel Michaël en zijn attributen.

Het onderschrift is deels verdwenen. Ik kon er zelf weinig uit opmaken en zocht, denkende aan een mogelijk katholieke achtergrond, dan ook naar afkortingen in het Latijn. Enkele theorieën spookten door mijn hoofd. Was er ooit een Michaëlgenootschap in Tielen? Had het iets te maken met de oude inwoner, veldwachter Frans Roes? Sint Michiel is tenslotte de patroonheilige van de politie. Miel Hermans kon me uiteindelijk verder helpen.

Hij vond namelijk online, dat dit plaatje een bewijs is, dat de hoeve in de 19e eeuw een brandverzekering had. Het gaat hier dus over een zogenaamd brandplaatje. En het is zeker niet uniek in z'n soort. In West-Europa, de VS en in Australië kan je nog heel wat andere op huizen gespijkerde brandplaatjes vinden. In de gemeente Kasterlee, lijkt het thans wel nog het enige dat is overgebleven.

Brandplaatje in Maastricht, geplaatst door de Compagnie d'Assurances de l'Escaut (nu Allianz) van rond het jaar 1821.

Brandplaatje in Stokesley, Verenigd Koninkrijk met bijhorend polisnummer.

Brandplaatjes als deze, hadden als oorspronkelijk doel, effectief een bewijs te zijn van het hebben van een verzekeringspolis. Adressen waren in de eerste helft van de 19e eeuw, vaak nog niet goed aangegeven. Bovendien bevonden de verzekeringskantoren zich vaak ver buiten de eigen regio en dus kenden de controleurs de klanten niet persoonlijk. Om te voorkomen dat mensen onterecht geld konden opeisen, zagen de plaatjes dus het levenslicht. Mensen die mee hielpen blussen bij een brand in een verzekerd gebouw, werden door de verzekeringsmaatschappij ook vergoed, want ze hadden er door hun hulp voor gezorgd dat de maatschappij minder moest uitbetalen.

Het was voor de omwonenden dus aantrekkelijk om een huis met een plaatje mee te gaan blussen. In de Verenigde Staten, ging het zo ver, dat er bij een brand vaak honderden mensen mee kwamen blussen. Voor de verzekeraars, was het dus niet meer voordelig. Elke verzekeringsmaatschappij creëerde daarom zijn eigen brandweerkorps. Een groot nadeel was, dat er in een grote stad vaak meer dan twintig korpsen actief waren. Die blusten enkel huizen die bij hun bijhorende verzekeraar een polis hadden afgesloten.

In België ontstond aan het begin van de twintigste eeuw in de meeste landelijke dorpen een gemeentelijk brandweerkorps. In Kasterlee in 1908, in Tielen in 1912. Lichtaart was er reeds vroeger bij in 1886. Met het ontstaan van dit soort korpsen, die elke brand met evenveel inzet moesten bestrijden en met de stilaan wat meer gestructureerde straatnamen en huisnummers, verdween rond 1910 het oorspronkelijke nut van de brandplaatjes. Vooral de plaatjes van na de Eerste Wereldoorlog, werden steeds groter en hadden vanaf toen vooral een commerciële reclamefunctie.

Op heel wat oude brandplaatjes van verschillende verzekeraars, staat Sint-Michiel afgebeeld. Hij werd namelijk aangeroepen tegen bliksem. Een blikseminslag veroorzaakte vroeger vaak een woningbrand. De juiste verzekeraar koppelen aan het Tielense plaatje leek daarom eerst wel moeilijk.

In Maastricht heeft het Tielense plaatje echter een identieke tweeling. Die tweeling werd doorheen de jaren meermaals overschilderd. Dankzij dit plaatje kon ik achterhalen dat het plaatje van een verzekeringsmaatschappij uit 's Hertogenbosch is. Het onderschrift is eigenlijk 'O:B:W:M' en staat voor 'Onderlinge Brand Waarborg Maatschappij'. Maar meer concrete informatie viel er niet te rapen bij deze tweeling.

Volgens informatie van Dick Loch van de heemkundige kring van Den Bosch, kan de combinatie van Sint-Michiel en O:B:W:M enkel wijzen op de maatschappij Pro Ratria uit Den Bosch. Een maatschappij die slechts korte tijd heeft bestaan, tussen 1841 en 1847. Het zou een onderdeel zijn geweest van de Van Lanschot bank en later zijn opgegaan in de 's-Hertogenbossche Brandwaarborg Maatschappij. (sinds 1969: a.s.r.-bank).

Verder opzoekwerk, maakte van ons Tielense plaatje een drieling. Ook in Cadier en Keer, in Nederlands Limburg is er een zelfde plaatje. Hier duidelijk het best gepreserveerd en vermoedelijk in de oorspronkelijke kleuren geverfd.

Ten slotte is het toch wel bijzonder te noemen, dat men in de jaren veertig van de negentiende eeuw in Tielens koos voor een Nederlandse verzekeraar. Tegen de verwachting in, hadden de onafhankelijkheidsperikelen van de voorgaande jaren (1830-1839), de relaties met Nederlandse bedrijven duidelijk niet volledig ongewenst of onmogelijk gemaakt.

Ief Nuyts

BRONNEN:

Artikels uit het archief van de HEEMKUNDIGE KRING KLT en de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch
Wright B., Henham B., e.a. (1982), *The British Fire Mark: 1680-1879*, V.K.: Woodhead-Faulkner.

http://www.stokesleypride.org.uk/html/sp_poi_fire_plaque.shtml

<http://www.maastrichtsegevelstenen.nl/bekeken/brandplaatjes/brandplaatjes.htm>

<http://bossche-encyclopedie.nl/personen/lanschot.%20augustinus%20cornelis%20van.htm>

<http://asrnl.com/about-asr/history>

<http://veldkruus.nl/kruis.php?kr=3440>

<http://www.moleseyhistory.co.uk/books/surrey/fireplaques/index.html>